

ням економічного стану виробництва, суспільних відносин та ґрунтово-кліматичного потенціалу регіону.

Література:

1. Бакай С.С. Методологія та методика оцінки ефективності сортів зернових культур // Бюлетень Інституту зернового господарства. -1996, №1. - С.21-31.
2. Бакай С.С., Гаценко С.В., Жовтонога М.М. Межі економічної доцільності виробництва зерна кукурудзи // Бюлетень Інституту зернового господарства. -1996, №2. -С.102-109.
3. Домашнев П.П.,Дзюбецький Б.В., Костюченко В.И. Селекція кукурудзи. –М.:Агропромиздат,1992.-208 с.
4. Жученко А.А. Адаптивное растениеводство. - Кишинев: «Штиинца», 1990. - 432.
5. Жученко А.А., Казанцев Э.Ф.,Афанасьев В.Н. Энергетический анализ в сельском хозяйстве. –Кишинев: «Штиинца»,1983.-90 с.
6. Рибка В.С., Ільченко Т.В., Пашченко Ю.М., Шевченко М.С., Бондарь В.П. Резерви економії паливно-мастильних і других матеріально-грошових ресурсів при вирощуванні кукурудзи // Бюлетень Інституту зернового господарства. - 1999, № 11. -С.28-31.
7. Рив М. Генетика и наследственность. -М.:Мир, 1987. -С.251-276.
8. Югенхеймер Р.У. Кукуруза: улучшение сортов, производство семян, использование. - М.:Колос, 1979. - 520 с.
9. Бізнес-план "Кукурудза Таврії - 97" / Риженко М.О., Кас'янов І.П. та ін. - Херсон. -1996. - 32 с.
10. Концепція збільшення виробництва зерна кукурудзи в Херсонській області / Гамаюнова В.В., Писаренко В.А., Філіп'єв І.Д. та ін. -Херсон: Вид."Айлант". - 1999. - 18 с.

УДК 631.67:338.43

**АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ
ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ В
ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

І.П.ЛИПИНЕЦЬ – к. с.-г. н., доцент Херсонський ДАУ

Агропромислове виробництво України, особливо її південні регіони, тісно пов'язані з гідротехнічними сільськогосподарськими меліораціями. Агрокліматичні умови Півдня, по переважній кількості параметрів, сприятливі для виробництва різноманітної продукції рослинництва, але для інтенсивного землеробства бракує атмосферної вологи. Останнє привело до поширення зрошуваного землеробства, як основи раціонального та ефективного природокористування. За три десятиліття (з 1960 по 1990 роки) була ство-

рена необхідна матеріально-технічна база для інтенсивного ведення сільського господарства в умовах зрошуваного землеробства. Разом з тим виявлялися та вивчалися екологічні, організаційні та соціально-економічні проблеми, які супроводжували його розвиток. Але економічна криза останніх років на фоні структурних галузевих змін і перебудови господарських відносин, а також відносин власності призвели до занепаду цієї галузі. Якщо в цілому по народному господарству України у 1999 році вперше за останні дев'ять років відмічаються незначні темпи росту валового внутрішнього продукту на 1.5% порівняно з 1998 р., то станом на 1.09.2000 р. приріст вже складає 5%, у т.ч. у промисловості 11.6%, у сільському господарстві 2,9%. На жаль за результатами цього року на зрошенні суттєвих змін на покращення становища не відмічається.

В останні роки темпи приросту врожайності сільськогосподарських культур в умовах зрошення значно знизилися. Причин цьому дуже багато: це і підтоплення значної території області (близько 20 тис. га ріллі), погіршення технічного стану зрошувальних систем, незадовільно робота колекторно-дренажної мережі, нестабільна робота насосних станцій, несвоєчасне проведення поливів, відсутність достатньої кількості дощувальних машин тощо. Завдяки цьому в багатьох господарствах області зрошення стало низькопродуктивним, а в деяких – збитковим. Внаслідок цього та по іншим причинам у 1999 році середня врожайність зернових на зрошенні в цілому по області склала 27,7 ц/га проти 45.5 ц/га у 1997 році, кормових відповідно 18 корм.од. проти 62.9 корм. од., овочів – 103.7 ц/га та 207 ц/га. В цілому врожайність культур на зрошенні по області скоротилась за цей період у 1.5 – 2 рази.

Зараз в області налічується біля 471.6 тис. га зрошуваних земель. У 1997 році фактично зрошувалось 445.48 тис.га, тобто 94.5 відсотки; у 1999 році – 346.172 тис.га або 73.4 відсотки. Площа гектаро-поливів дорівнювала 1179.85 тис.га у 1997 р. і 1087.98 тис. га у 1999р. що складає відповідно 54.3 відсотки та 50.0 відсотки.

Кратність поливів (разів) по області у 1986-1990 роках становила 5.1 разів. Після 1990 р. в окремі періоди вона знижувалась до 1.2 разів, а в 1999 році складала вже 3.1 рази.

Кризове становище в Україні призвело до того, що з 1991 по 1998 рік кількість дощувальних машин зменшилась в цілому по Україні на 15%, по Херсонській області – на 21.8%. З наявного парку дощувальної техніки 66% відпрацювало нормативний термін, 20% - не підлягає відновленню і потребує заміни. Коефіцієнт готовності дощувальних машин знизився з 0.76 у 1997 році до 0.64 у 1999 році.

Таблиця 1 – Організаційно-економічні показники ефективності використання зрошуваних земель в Херсонській області

Показники	В середньому за 1986-1990р	1997 р.	1998 р.	1999 р.
1.Площа зрошуваних земель, тис.га	437.1	471.6	471.6	471.6
2.Фактично зрошувалось, тис. га	426.0	445.48	317.8	346.2
3. Недополиито, <u>га</u> %	<u>11.1</u> 2.5	<u>26.12</u> 5.5	<u>153.8</u> 32.6	<u>125.4</u> 26.6
4.Наявність гектаро-поливів, тис.га %	<u>2172.6</u> 100	<u>1179.85</u> 54.3	<u>935.23</u> 43.0	<u>1087.98</u> 50.0
5.Полито: дощуванням поверхнево	426.0 -	406.81 38.67	300.69 17.11	311.9 34.3
6. Водоподача, млн. <u>м³</u> %	<u>1720.8</u> 100	<u>807.1</u> 46.9	<u>804.6</u> 46.7	<u>746.9</u> 43.4
7.Кількість поливів, шт/га	5.1	2.65	2.95	3.1
8.Використання енергії на подачу води і дренаж, <u>млн.квт-час</u> %	<u>414.8</u> 100	<u>286.2</u> 68.9	<u>280.5</u> 67.63	<u>266.1</u> 64.25
9.Урожайність, ц/га: -зернові -кормові (корм. од.) -овочі	45.5 62.9 207.9	36.8 34.0 65.1	26.3 20.8 129	27.7 18.0 103.7
10.Індекс продуктивності зрошуваних земель до неполивних	2.7	2.26	2.20	-

Аналіз урожайності, використання зрошувальної води, ресурсозабезпечення вказують на існування між ними тісного зв'язку. Так, зниження організаційно-економічних факторів таких як водоподача, використання енергії на подачу води, кількість поливів, площа фактично политих земель та інших, істотно впливають на індекс продуктивності зрошуваних земель, а значить і на економічну ефективність зрошення в області. З 1997р. по 1999 р. коефіцієнт готовності насосно-силових агрегатів знизився від 0.71 до 0.66 одиниць.

Для підвищення ефективності використання зрошуваних земель необхідно виходити з системного підходу і розглядати весь водогосподарський комплекс і зрошуване землеробство як єдину систему. Економічна ситуація, що склалась в такій системі потребує корінних змін в підходах до її розв'язання через вирішення таких питань: одержання максимального прибутку з кожного гектару поливної ріллі, збереження родючості ґрунтів та екологічної чистоти.

ти доквілля, зниження енергоємності рослинницької продукції в сільгоспвиробництві на поливних землях, прискорення терміну окупності вкладень в зрошення.

Для підвищення ефективності використання зрошуваних земель необхідно вирішити багато питань: це і перехід на енергозберігаючі технології при зрошенні з впровадженням поверхневих, краплинних, підґрунтових способів зрошення, додержання сівозмін, що дасть можливість підвищувати родючість ґрунтів тощо. Безумовно, реформування аграрного сектора економіки найде своє відображення і у водному господарстві.

УДК 332:33:631,67

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ ОПТИМАЛЬНИХ СІВОЗМІН

В.В.МИРОНОВ – аспірант, Херсонський ДАУ

В умовах становлення, функціонування та розвитку реформованих сільськогосподарських підприємств гостро стоїть питання зберігання родючості ґрунту, екології навколишнього середовища і отримання економічно виправданого рівня врожайності усіх сільськогосподарських культур.

Це можна вирішити у тому випадку, коли приватні сільськогосподарські товаровиробники в умовах дефіциту та високої вартості енергоресурсів та інших засобів, нестабільності цін, освоють і впровадять науково обґрунтовані найбільш раціональніші польові і кормові сівозміни.

Аналіз сівозмін, як системі полів, в яких чергуються сільськогосподарські культури, свідчить, що вони повинні задовольняти основним агротехнічним, технологічним та економічним умовам. При цьому, застосовуючи системне моделювання, необхідно враховувати особливості сівозмін на зрошенні.

Разом з тим, системні моделі, які маємо, не відображають енергетичні показники, які в теперішній час найбільш актуальні в умовах ринкових цін та дефіциту паливно-мастильних матеріалів, сільськогосподарської техніки, обладнання та інших засобів виробництва.

Нами розроблені системні моделі науково обґрунтованих польових і кормових сівозмін для степової зрошуваної зони півдня України, критерієм оцінки яких є такі показники: енергоємність, ва-